

SEROCKI MIEJSCOWNIK

Stanisławowo
Ludwinowo Dębskie
Ludwinowo Zegrzyńskie
Zalesie Borowe Marynino
Swiecenica Izbica
SEROCK
Wola Kiepińska
Kania Polska
Gasirowo
Kania Nowa
Nowa Wieś
Stasi Las
Zabłocie
Karolino
Wola Smolana
Jadwisin
Dębinki Guty
Borowa Góra
Bolesławowo
Jachranka
Cupel Szadki
Dosin Dębe
Skubianka
Wierzbica
Lacha

KRAJOZNAWCZO – TURYSTYCZNY PRZEWODNIK PO GMINIE

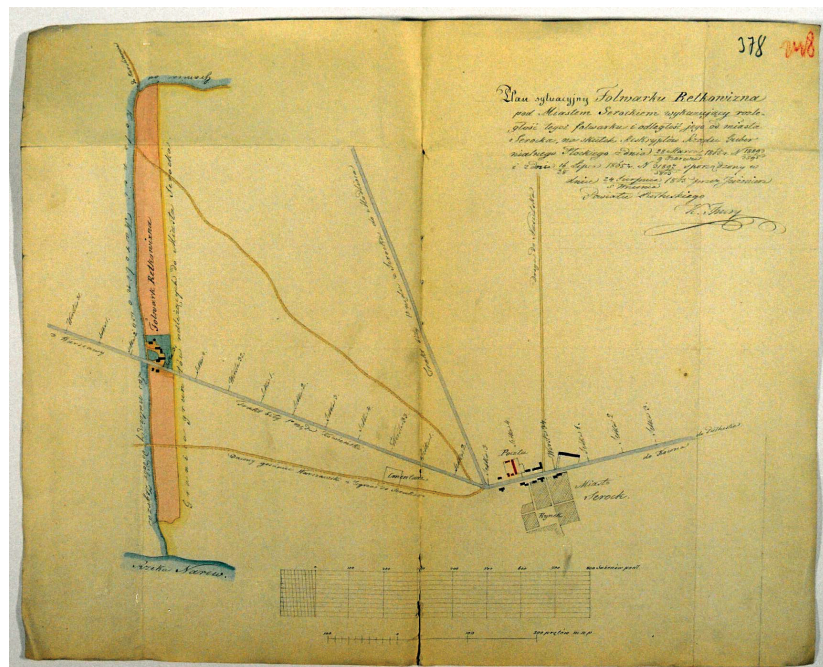
Odcinek 53 - SEROCK

Sąsiedzi z pałaców i dworów

W okresie staropolskim Serock leżał na styku trzech ziem: zakroczymskiej, nurskiej i warszawskiej. Jako ośrodek sądowniczy i parafialny obejmował rozległy obszar po obu stronach Narwi. Z miastem sąsiadowały dobra kościelne – biskupstwa płockiego, klasztoru kanoników regularnych z Czerwińska i norbertanek z Płocka, a także dobra rycerskie. Kompleks dóbr zegrzyńskich otaczał miasto od południa i zachodu, od północy bp płockiego, a od wschodu, po drugiej stronie Narwi, w ziemi warszawskiej były dobra Radzymin i dobra Arciechów, a w ziemi nurskiej Zatory, Wielęcín i Popowo.

Sąsiedztwo oznaczało nie tylko wymianę dóbr i usług, ale i konflikty szczególnie jeśli granice przebiegały w lasach czy na zmieniających bieg rzekach. W II połowie XVIII w. spory z Krasieńskimi z Zegrza, Kozłowskimi z Popowa i bp płockim były rozpatrywane przez specjalną komisję. Kazimierz Krasieński w Zegrzu i Michał Kozłowski w Popowie uzyskali przywileje na odbywanie w tym miejscowościach cotygodniowych targów oraz kilku jarmarków rocznie, co stanowiło poważną konkurencję dla Serocka.

Właściciele sąsiednich dóbr korzystali też z przewozu i placów znajdujących się w mieście. W 1477 r. książę Bolesław V nadał Janowi z Radzymina, swojemu bliższemu współpracownikowi, marszałkowi dworu i podkomorzemu zakroczymskiemu, a ostatecznie kasztelanowi warszawskiemu, przewóz książęcy na Narwi pod Serockiem. Był on w posiadaniu kolejnych właścicieli dóbr, m.in. Czartoryskich i Raczyńskich, aż do początku

Retkowizna

XIX w., w grudniu 1806 r. w jego miejscu wojska napoleońskie wybudowały most, który później przeszedł we władanie właścicieli dóbr arciechowskich.

Arciechów, jedna z najstarszych miejscowości parafii serockiej, należał do niej aż do czasu utworzenia diecezji warszawsko-praskiej w 1992 r. Jej pierwsi właściciele – Arciechowscy herbu Grabie byli dobroczyńcami kościoła i fundatorami kaplicy św. Anny, związanej z klasztorem warszawskich bernardynów. W XIX w. właścicielami Arciechowa były m.in. rodziny Niżyńskich i Kurellów. W II połowie tego wieku na jej gruntach powstał majątek Wincentowo należący do rodziny Skalskich, a leśniczówka w Arciechowie w rękach Radziwiłłów z Zegrza. Skalscy byli też przez pewien czas właścicielami folwarku i karczmy Retkowizna powstałej na granicy Serocka i dóbr zegrzyńskich. Właścicielem Retkowizny był też Tomasz Dziekoński dyrektor Liceum Warszawskiego, pisarz i tłumacz, dziadek słynnego architekta, z którym z Serockiem toczył spór o prawo do propinacji.

Herb Rożan

nadany Jakobowi Hoffmanowi w 1822 r.

Popowo.

Na północy sąsiadami były Wierzbica i Pobyłkowo, należące pierwotnie do dóbr biskupów płockich. W XIX wieku należały do różnych właścicieli. W 1830 r. Pobyłkowo kupił Jakub Fryderyk Hoffman (1758-1830), profesor Uniwersytetu Warszawskiego, twórca jego ogrodu botanicznego, wcześniej lekarz legionów Dąbrowskiego pomysłodawca budowy łodzi podwodnej. Konstruktor choralionu, instrumentu klawiszowego na którym Fryderyk Chopin zagrał w 1826 r. przed carem Aleksandrem. Po nim dobrami władał syn Tytus, absolwent UW, oficer w Powstaniu Listopadowym, zm. w Serocku w 1876 r.

Dobra te kupił Józef Dłużewski herbu Pobóg zm. 1902 r. następnie objął je jego syn Karol. Był on zaangażowany w tworzenie w Serocku różnych inicjatyw społecznych, jak Ochotniczej Straży Ogniowej, Towarzystwa Oświaty Narodowej czy Komitetu Obywatelskiego Okręgu Serockiego utworzonego w 1915 r. Wspierał działalność POW oraz dostarczał żywność legionistom internowanym w pobliskim Beniaminowie W okresie międzywojennym był Związku Ziemiaków pow. pułtuskiego i Akcji Katolickiej dekanatu Pułtuskiego. Aresztowany przez Niemców pod zarzutem posiadania broni myśliwskiej został rozstrzelany 13.11.1939 r. wraz z synem Kazimierzem, bratem Janem z Łubienicy i bratankiem Eustachym.

Jego synem był Wojciech Dłużewski (zm. 1989 r.), działacz narodowy i harcerski. Jeden z inicjatorów Ślubowań Jasnogórskich Młodzieży. Po II wojnie współzałożyciel i długoletni kierownik Katolickiego Ośrodka Wydawniczego w Londynie

Wierzbica była natomiast w ręku rodziny Woyczyków, a następnie generała Kazimierza Małachowskiego, kupiona później przez Edmunda Skarzyńskiego z Popowa ostatecznie znalazła się w ręku Dłużewskich z Pobyłkowa.

Właściciele dóbr Popowo i Wielęcín mieli dwa place w Serocku nad Narwią. Należały pierwotnie do dóbr Wielęcín, wymienione je w 1762 r. gdy Józef Glinka sprzedał Wielęcín Michałowi Kozłowskiemu wł. Popowa. Podobno został one zabrane właścicielom w czasie wojny 1806 r. Jest o nich mowa 1817 r. w akcie kupna tych dóbr przez Tomasza Skarzyńskiego o zwrot placów jeszcze w 1861 r. procesował się z miastem jego syn Edmund.

Dwór w Pobyłkowie Kędziński

Syn tego ostatniego Stanisław Skarzyński był bliskim kolegą z gimnazjum i Szkoły Głównej Henryka Sienkiewicza, który być może odwiedzając Popowo poznał Serock. Stąd w „Potopie” uwieczniony został Serock. „Pan Kmicic, chcąc się przedostać od Warszawy ku Prusom Książęcym i Litwie, rzeczywiście niełatwo miał zaraz w początkach zadanie, bo nie dalej jak w Serocku stała wielka potężna szwedzka Karol Gustaw kazał jej swego czasu umyślnie tam stanąć, aby przeszkadzała oblężeniu Warszawy”. Ponieważ Warszawę była już wzięta, przeto armia ta dowodzona przez gen. Douglasa kontrolowała drogi wzdłuż Buga i Narwi. Dalej pisarz napisał, że Kmicic przeprawił się przez Bug za Serockiem i podążył do Wyszkowa i Brańszczyka.

Był człowiekiem wszechstronnie wykształconym, publicystą szeregu czasopism i działaczem TKZ. Starł się o budowę kanału łączącego Narew z Wisłą w Warszawie, był fundatorem kościoła w Popowie według projektu Józefa Piusa Dziekońskiego oraz inicjatorem powstania kółka rolniczego.

Dowód osobisty Kazimierza Dłużewskiego nadany Jakobowi Hoffmanowi w 1822 r.

Pałac w Jadwisinie - pocztówka

W 1893 r. jako jeden z pierwszych pośpieszył na ratunek płonącemu Serockowi, a w okresie walki o język polskich w szkole i urzędach wspierał protestujących nie tylko swoją obecnością.

Woj. Dłużewski

Mówiąc o sąsiedztwie pałaców i dworów należy też pamiętać o wielu osobach w nich bywających, a przy okazji goszczących też w miasteczku Serock. Pamiętać też trzeba o tych ich właścicielach, o których już mówiło się wielokrotnie jak o Szaniawskich z Zegrzyna czy Radziwiłłach z Zegrza. Ci ostatni dopisują kolejne karty historii. Rodzina po długich staraniach odzyskała pałac w Jadwisinie, który od niedawna jest w posiadaniu nowego właściciela nie związanego z rodem Radziwiłłów.

Sławomir Jakubczak

Radziwiłłowie (nr 4 Konstanty Radziwiłł - Minister Zdrowia, nr 6 Anna Radziwiłł - wiceminister edukacji w rządzie Tadeusza Mazowieckiego)